

ből... (Ha valaki még nem jött volna rá, természetesen Robinsonról van szó, Defoe regényhőséről.)

A humor itt már nem csupán nyelvi, hanem a kitalált helyzetekből is adódik, időnként hangosan kell felnevetnünk olvasás közben, akárcsak az ellopott arany tandebicikli utáni nyomozás történetét követve.

Az igazi nagy írók fantasztikus érzékkel tudják ötvözni a komédiát a tragikummal, érzik, hogy a kettőt egymástól csak egy hajszál választja el, s hogy mit nézünk nevetésnek vagy drámaian félelmetesnek, az csupán nézőpont kérdése. Valószínűleg nem véletlen, hogy a szövegben Novák két szerzőt említ név szerint, akik képesek erre a csodára, az orosz Pevlinc és Bulgakovot. Sőt, *A Mester és Margaritából* ismert Behemót is megjelenik a regény lapjain mint a híres kerékpáros Marco Pantani áldozata, hogy aztán áldozatból rapid módon elkövető legyen. Pantani, a Giro d' Italia- és Tour de France-győztes bringás pont február 14-én, Valentin-napon vetett véget az életének, ily módon ő valamiképpen maga a szerző, hogyha ezt nem is mondja ki senki a regényben.

Szóval a tragikomédia nehézségei. Hogy nem tudjuk, sírjunk vagy nevéssünk. Aztán hol így, hol úgy. Novák a nagyokhoz hasonlóan képes erre a csodára.

Az összesen harmincnégy fejezetre rúgó regény egyes etapjai sokszor önállóan, magukban olvasva is élvezhető, létező műalkotások.

A könyv befejezése (A befejezhetőség dilemmái) sorsszerű, beleillik a közép-európai létbe.

Sokáig tologattam az asztalomon Novák Valentin *Álomtourbináját*. Féltem tőle? Vagy megsejtettem előre, hogy amennyiben elkezdem olvasni, magával kap a regénybeli suhanás, és nem tudom majd letenni? Lehetőséges. Az is lehet, hogy egy szép napon újraolvasom majd. Vagy csak felkapok a bringámra, és elkezdek tekerni én is Mexikó felé a Pilisbe. Várom majd a fénytündért, s amikor megjön, csak egyszerűen átlendülök Tenochtitlán főterére. Ott találkozom majd a többiekkel, hogy megnyerjem én is az éppen zajló kerékpár-focis bajnokságot. Félnem nem kell. A főpap ugyan ráfektet az oltárra, de a szívemet már nem tudja kitépni.

HASKLIK NORBERT

Benedek Szabolcs: A kvarcóra hét dallama

Libri, 2015

HASKLIK NORBERT (1976) Brünn (Csehország)

Izgalmas pillanat – ha irodalomtörténeti szempontból nem is feltétlenül mindig, de az egyén szemszögéből mindenképp –, amikor megszületik az első olyan mű, amely az olvasó gyermekkorának világát eleveníti fel, és lajstromba veszi az adott generáció hajdani mindennapjait meghatározó élményeket. Benedek Szabolcs, aki a múlt század elején játszódó *Vér-trilógiával*, valamint az ötvenes évek Magyarországára kalauzoló *Focialista forradalom* című művével is bizonyította, hogy olyan korokat is képes érzékletesen és hitelesen bemutatni, amelyekről nem lehet személyes tapasztalata, *A kvarcóra hét dallama* című kötetével letette az asztalra azt a művet, amely anélkül olvasható a nyolcvanas években felcseperedő nemzedék regényeként, hogy görcsösen igyekezze annak látszani.

Pontosabban Benedek új regénye valójában nem akar semmi másnak sem látszani önmagán kívül, legalábbis nem próbálja semmiféle zsánerbe beszuszakolni magát. Olyannyira nem, hogy legalább három, egészen széttartó regénytípus álrüháját is magára ölti, hogy ezeket olykor váltogassa, némelykor pedig a különféle szerelések darabjait alkalmi viseletté kombinálja a könyv közel félszáz oldalán keresztül. *A kvarcóra hét dallama* ugyanis egyszerre nemzedéki regény, besúgóregény, valamint – a kötet közepétől egyre markánsabban – misztikus thrillerként is olvasható. Lássuk tehát, hogyan kacérkodik a mű e három kategóriával, és hogyan feszíti szét mégis ezek kereteit következetesen.

Hogy mitől nemzedéki regény Benedek könyve, azt már a cím is sejteti. A hetvenes évek előtt vagy

után születetteknek talán nem jelent sokat, de a hétzenés kvarcóra annak idején emblematisz tárgy volt, a *coolság* netovábbja (akkoriban vagányságnak neveztük). Szimbolikus tárgy, és annak szemléltetésére, hogy viseléséhez milyen érzemények társultak egykoron, hívjuk most a regényíró segítségül: „Többször is rá kellett nézmem az órára. Amúgy is elég sokszor ránéztem. Nemcsak azért, hogy tudjam, mennyi az idő, hanem mert jó volt ránézni. Az órák iránt érzett, máig tartó vonzalmam attól a bizonyos időmérő szerkezettől datálható. A számlapot fedő plexilap hamar összekarcolódott, ám az ezüsteretben csillogó márkajelzés (Kessel), a betűk alakja és elrendezése, a fekete hátteret díszítő halvány négyzetrácsoszás, a feliratok (SPORT, QUARTZ, DIGITAL) egy másik világról adtak hírt. Ez a világ jelent meg a tévében a nyugatnémet bűnügyi filmekben meg a Donald rágóókban, és ez szólalt meg a rádió hétfő délutáni kívánságműsorában. Ahogy a hűvös fémpánt a csuklómra tapadt, ahogy az óra számlapján lévő feliratokat böngészgettem, és ahogy újra meg újra lejátszottam a hét ébresztődallamot, úgy éreztem, hogy azzal a másik világgal találkozom.” A korrajz hiteles voltát a továbbiakban is a reáliák szavatolják – a mai tizenévesek számára már feltehetően semmit sem jelentő papírgyűjtés fogalma, a *Pif*-képregények, az *Alföld népében* Andropov haláláról megjelent gyászkeretes hír, az a jelenet, amelyben a főszereplő a *Poptarisznja* adásában elhangzó új Neoton Família-dalt rögzíti szalagos

magnóra, valamint annak felidézése, hogyan vált a *Csillagok háborúja* első részének bemutatója kultikus generációs alapélménnyé: „Azok, akik addig utálattal néztek egymásra, és nem voltak hajlandók a másikkal szóba állni, hosszú párbeszédekben vitatták meg a filmek jeleneteit. Ha a buszon hallottam, hogy két srác a *Csillagok háborújáról* beszélget, nyugodtan odamehettem hozzájuk, és szóba elegyedhettem velük. A lányok vagy a bátor és derék, szőke, fehér ruhás ifjúba voltak szerelmesek, vagy a vagány űrhajókapitányba; a fiúk pedig egyöntetűen az elbűvölő szépségű hercegnőbe. Amikor az osztályfőnöki órán gyakorolt önjellemzés során be kellett mutatni magunkat, mindenki a *Csillagok háborúját* nevezte meg nemcsak kedvenc filmjeként, de legkedvesebb könyveként is, és persze onnét kerültek ki a kedvenc színészeink.

A felnőttek csodálkoztak, nevettek rajtunk. Fogalmuk se volt arról, hogy mi történik velünk.

Egyik este a tévében levetítették a *Csillagok há-*

borúját. Mindnyájan nagyon készültünk rá. A felnőttek azért, hogy végre megtudják, miért vagyunk megőrülve. Mi pedig azt reméltük, végre megértik, miről van szó.

Jócskán megválták a filmet. Mindnyájan csalódottak voltunk. Mi amiatt, hogy csupán egy csonka verziót láttunk viszont, a felnőttek azért, mert továbbra se értették, mit eszünk ezen.

Aztán a csalódás pár nap alatt szertefoszlott. A *Csillagok háborúja* a miénk maradt. Nem kellett osztoznunk senkivel.” Az ilyen, a nemzedéki élményt meghatározó popkultúra-történeti utalások elegánsabban és könnyedebben gondoskodnak a hiteles korrajzról, mint bármilyen szociológiai fejtegetés.

Ami pedig a mű besúgóregény mivoltát illeti, rendhagyó megoldás, hogy egy félresikerült diákcsinny folyományaképpen éppen egy tizenkét éves kisfiú döbben rá arra: a rendőr bácsival folytatott beszélgetéseiben elhangzottakat felhasználhatják,

s végül fel is használják a környezetében élők ellen. Az első pillantásra bizarrnak és valószínűtlennek tűnő beszervezés-történetet a fiúcskában zajló lelki folyamatok bemutatása teszi hitelessé: Tóth Bence eleinte játéknak tekinti az egészet, később büszkeséggel tölti el, hogy bejárása van a rendőrkapitányságra, később azonban gyötörni kezdi a lelkifurdalás, és végül a dezinformáció eszközhöz nyúl, károlyhítás végett.

Benedek a regény izgalmas eklektikáját tovább fokozza azzal, hogy lassan, de biztosan belecsempészi a műbe a misztikus thrillervonulatot. Minden szerepel itt a zsáner kellékei közül: a titokzatos idegen, a fordított keresztetek és a pentagrammák, valamint az antikváriumból nyíló titokzatos rejtekhelyen celebrált feketemisék. A *kvarcóra hét dallama* horrorvonulatában azonban kétségkívül az a legizgalmasabb, ahogyan Benedek megkérdőjelezi annak érvényességét, és egyúttal a főhős-narrátor szavahihetőségét is módszeresen és ravaszul kétségbe vonja. Tóth Bencét ugyanis igen élénk képzelettel áldotta-verte meg a sors, és az ekultura.hu recenzense, Galgóczi Tamás okkal jegyzi meg: „Az olvasónak már csak azért is kétségei támadnak a hitelességgel kapcsolatban, mert bizony narrátorunk fantáziája határtalan, nála simán megvalósulhat a NATO-atomcsapás, gázszivárgásban egy komplett lakótelep elpusztul, vagy mondjuk veszett kutya találkozik a gyanútlan kiskis-kolásokkal – azt nem tudjuk meg, mit okoznak a veszett kutyák, de félünk tőlük. Ráadásul »hősünk«

ezeket a félelmeit, szorongásait jobbra magában tartja, nem osztja meg senkivel, ezáltal, ha mondhatom, csak még jobban felerősíti azokat.” Nem tudni tehát, hogy a bizarr halálesetek valóban egy sátánista konspiráció következményeképpen forgatják-e fel a nyolcvanas évek Szolnokának nyugalalmát, vagy csupán a főhős-elbeszélő merész képzelete keresi meg a másképpen értelmezhetetlen epizódokat koherens történetté kombináló narratívát. És ha már ez a történetszál ily markánsan kérdőjeleződik meg, akkor végeredményben az sem kizárt, hogy maga a beszerzés-történet is a túlfűtött gyermeki képzelet eredménye. Benedek ezt a lehetséges olvasatot mindvégig nyitva hagyja, mi több, a regényzárlatban, amelyben a felütéshez ha-

sonlóan ismét a felnőtté és íróvá lett Tóth Bence szólal meg, van egy csavar, amely még azt az értelmezési lehetőséget is nyitva hagyja, hogy a narrátornak egyszerűen csak végképp elment az esze.

Benedek Szabolcs tehát ismét olyan regénnyel rukkolt elő, amely a rá jellemző történet-központúsággal épít fel hiteles korrajzot, és a reáliákra való hivatkozások, valamint popkulturális utalások bőséges használatával szavatolja annak hitelességét. Ezt már megszokhattuk a szerzőtől. Benedek írói bátorságát bizonyítja azonban, hogy nem fél kívül merészkedni szerzői komfortzónáján, és arra is hajlandó, hogy látszólag a legkevésbé sem összeilleszthető regényzsanerek kliséit gyúrja össze egyedi merész, eklektikus eleggyé.

KELEMEN ERZSÉBET

Gáspár Ferenc: Pósa Zoltán, akinek nyitott könyv az élete

Coldwell, 2016

Kortárs írók, költők monográfiatorozatát indította el a Coldwell Kiadó: 2016 őszén megjelent az *Élő irodalom* című ciklus első három kötete, amely Csontos János, Kontra Ferenc és Pósa Zoltán életművét mutatja be az olvasóknak.

Az írás „az a képesség, amit az ember nem kiharcol [...], nem kiküzd saját magának, hanem megadatik. [...] Az Istentől kapott talentumokat nem herdalhatjuk el” – vallja Pósa Zoltán egy interjú alkalmával. A költő a kapott isteni adományt valóban megsokszorozta: immár huszonnégy önálló kötettel (regényekkel, elbeszélésekkel, versekkel, monográfiával, interjúregénnyel) és több mint négyezer tanulmánnyal, kritikával rendelkezik. Életművének tematikus szervezőeleme a hit és az ehhez kapcsolódó bibliai allúziók, a magyarság sorskérdései, a társadalmi-politikai kérdések, a szenvedés motívumával a halál és a szorongás, a hitvesi szerelem, valamint az önazonosság és létmeghatározás. Pósa Zoltán azon kevés alkotó közé tartozik, aki nem ragad meg a térbe és időbe zárt lét szűk dimenziója között, hanem – hitvallása szerint – a lét metafizikus lényegének föltárására törekszik. Feladatának érzi, hogy meghatározza létünket és helyünket a világegyetemben, s nem szűnik meg kutatni a választ az emberiség kezdete óta jelen lévő ontológiai kérdésre, hogy „mi végre vagyunk e vilá-

gon élet és halál pólusai közé szorítva”. Róla írt könyvet a szintén népszerű regényíró, Gáspár Ferenc.

Gáspár a szövegét nem a műfaj domináns, tradicionális szabályai alapján építi fel, hanem egy életmű-prezentációt alkot meg, időnként értelmezői instrukciókkal vagy köznap fordulatokkal és saját élményanyaggal is átszöve. A művekből megfogalmazott, kihallott teorémák közvetítésében szétválaszthatatlanná válik (az életművet értelmező) szerző és alkotó.

Az *Előszó*ban, valamint a kötetcímben a főmondatról vizuálisan is elválasztott alcímszerű tagmondatokkal jelzi a formabontó eljárást: *Pósa Zoltán, akinek nyitott könyv az élete*, aki a narratív távolságot legtöbbször felszámolja, s „azonos a főhőisével”.

Gáspár a Pósa-korpusz végigolvasására nemcsak intellektuális motivációt ad, de a kultikus olvasót a monologikus olvasás mellett a dialogikus interakcióra is ösztönzi (ő maga is párbeszédet folytat a szöveggel saját élményhátterét felidézve, korszaktapasztalatait hozzáfűzve). A regénybeli szálak és a saját szövegbetétek, élmények, valamint az aktuálpolitikai kérdések harmonikus szétválaszthatatlansággal kapcsolódnak egybe. Erre az egyik legszemléletesebb példa az *Aranykori tekerceket* tárgyaló rész. Az objektív szövegjelentés és a mo-